

ŠÍP, R., DENGLEROVÁ, D. Why Teachers Operate in the Step-by-Step (Začít spolu) Program: The structural and procedural benefits of the program

Objectives: *This study analyzes the reflections of teachers working in the Step-by-Step program (in the Czech Republic known as Start Together program – “Začít spolu”) and the reasons why they consider this program valuable.*

Methods: *The text is based on data obtained through focus groups, individual interviews, and open-ended questionnaire responses completed by teachers involved in the program. The analysis uses situational analysis procedures and, through elements of structure and transformation processes, tracks how teachers perceive their personal and professional growth.*

Results: *The solid structure of the program and the processes of transformation triggered by its implementation form a background that changes and reconstructs the behavior of all actors (students, pedagogues, parents, etc.). This overall transformation of behavior molds the central category – the environment. However, the environment of the Step-by-Step program is dynamic, the quality of relationships determines the quality of the environment, and this process dynamics positively influences the functioning of the entire program at the didactic, organizational, and value levels.*

Conclusions: *Finally, we interpret the research results against the backdrop of Bronfenbrenner’s ecological systems theory, which we use to explain both the pedagogical effectiveness of the program and its possible impacts on the democratization of civil society.*

Keywords: *Step by Step program, structure, processes of change, safe environment, didactic level, organizational level, democracy*

PŘÍLOHA – CITÁTY Z ANALÝZY DAT (DOTAZNÍKY, ROZHOVORY, OHNISKOVÁ SKUPINA)

(1)

- *Přestoupila jsem z klasické ZŠ, protože jsem pořád chtěla dělat „věci jinak“, mělo to negativní ohlas u ostatních kolegů. Systém klasické ZŠ učitele příliš svazuje. (Data z dotazníků výuky)*
- *Od počátku jsem měla zájem o inovativní školství, klasické školní prostředí mě nelákalo. (Data z dotazníků výuky)*
- *Měla jsem štěstí a viděla kolegy, kteří pro tento systém byli zapálení a uměli motivovat i ostatní. (Data z dotazníků výuky)*

(2)

- *Získala [jsem] obrovskou svobodu v tom, co, kdy a s kým budeme dělat. Osvobození i v tom, že se nemusím zaměřovat jenom na ty výukové záležitosti, ale že se můžeme snažit o to, aby nám tam bylo dobře. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Záz. Pos. 133-137)*

- *[Před vstupem do programu jsme] hledali svobodu v učení, která bude vycházet ze zájmu těch dětí, ale zároveň nějakou strukturu, aby se nám to úplně nerozlítlo.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 187-190)

(3)

- *Pokud je příliš velká svoboda, tak vzniká chaos, pokud [je] všechno strukturované a řízené, tak je to frustrující pro děti. Program má něco, co vyladuje obě stránky.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 224-229)
- *Jsem brozně ráda za tu strukturu Začít spolu, ale i za tu strukturu ŠVP. Já se mám čeho držet, ale já mám tu svobodu, jak k tomu společně s dětmi dojdou.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 199-201)
- *Pro mě je důležitá volnost ve výběru činností a kreativní přístup k práci.* (Data z dotazníků výuky)

(4)

- *U nás [v programu ZaS] je to [příchod do školy] pozvolný proces, kdy se děti přeladují z toho domácího prostředí na to školní prostředí.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 368-369)
- *Právě příchod do školy začne nějakou ranní zprávou, ranním úkolem. Ta ranní zpráva tam je připravena. Potom je to ranní kruh, kde děti právě můžou přinést to, co třeba potřebují vyřešit, než se začnou učit, nebo se tam naladí na ten den. Ten kruh má účel a obsah. Pak samozřejmě [den] nějak plyne a vždycky končí reflektivním kruhem. To znamená, že než ty děti opouštějí prostředí školy a jdou domů, přecházejí do nějakého jiného prostředí.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 377-385)

(5)

- *Když se chci [něco] naučit, nevím, připravit prostě rybu, nikdy jsem to nedělala, tak potřebuju někoho, kdo mi řekne, nejdřív udělej tohle, potom tohle. A takhle jsou na tom i ty děti. Takže ten ideální stav je, když je tam prostor i pro dítě, i pro učitelku. A je to to partnerství.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 997-1001)

(6)

- *Já si neumím bez těch pravidel představit ani ten ranní kruh.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 566-567)

(7)

- *Dávám [žákům] otevřené otázky. Už nekřičím a vždycky [říkám]: „Děti, je vám to příjemné? Co bychom pro to mohli udělat?“ [Aby si uvědomili], že jsme všichni v té lodi, že to*

nejsem jenom já v té třídě, komu ten bluk vadí, ale že jim prostě pokládám ty otázky. Tím jsem se posunula i sama. A přenáším to na ty děti. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 516-520)

(8)

- *Ta třída je vlastně jako nějaká společnost, která musí být v něčem sebraná. To jsou ta pravidla. A jsou pro mě i nějaký nástroj. Skrze pravidla vlastně komunikujeme, co kdo potřebuje. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 575-579)*
- *Pro mě jsou ta pravidla nějaké dohody šité na míru té skupině, do které patřím i já, a je to nějaký prostředek, který mi umožňuje to partnerství, o kterém jsme tady mluvili. Kdybychom je neměli, tak by to pravděpodobně vypadalo, že ty činnosti se řídí podle někoho, kdo je dominantní. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 584-588)*

(9)

- *Vlastně mně to [pravidla] hodně usnadňuje komunikaci v kruhu, celkové fungování center aktivit, jakoukoliv činnost toho dne. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 570-571)*
- *Věnuju tomu opravdu maximum času od začátku první třídy. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 572-573)*
- *Pro mě je práce s pravidly jedna z cest, jak pečovat o bezpečné prostředí. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 607-609)*
- *Ve chvíli, kdy dám dětem svobodu s důvěrou a opřu to o nějaký základní rámec, tak můžu velmi kvalitně budovat zodpovědnost těch dětí. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 642-646)*
- *Ta pravidla každý rok byla trochu jiná a furt jich ubejvalo, protože z pravidel se stala samozřejmost a [žáci] nepotřebovali se k nim vracet. Díky tomu se naučili tomu vzájemnému soužití. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 593-597)*
- *Pravidla jsou takovým dokumentem cesty k tomu bezpečnému prostředí. [Na té cestě] je stále méně a méně těch pravidel, některé věci už není potřeba pojmenovávat. Je to [pravidla] něco, co nezůstává většinou fixní celý ten školní rok. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 624-628)*

(10)

- *Můžu učit 30 let pořád stejně, ale nemá schopnost se oblížet (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 755-756)*
- *Učitel ví, že je to v procesu, že on sám je v tom procesu a nic není konečné a naprosto stejné, jako to bylo včera. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 825-827)*

- *Potřeba jít dopředu úzce souvisí s tím, že si analyzuju, co se nezadařilo, a mám chuť jít dál a učit se novým věcím.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 784-787)
- *Program mě i v osobním životě podněcuje k osobnostnímu růstu, kreativě a sebereflexi. Naučila jsem se k sobě být laskavá a vnímat svůj život jako proces.* (Data z dotazníků výuky)

(11)

- *Nedá se plánovat ze dne na den. Musíme myslet víc dopředu.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1046-1048)
- *Když jsem začala učit v programu, kladlo [to] více nároků na moje plánování. Musela jsem si ujasnit, na co budou cílit ta centra aktivit, co bude jejich obsahem, abych ty děti na to v tom triviu mohla připravit. [Naplánovat si] dílčí kroky od toho ranního úkolu až po ta centra aktivit. Naplánovat si to, aby to na konci týdne sedlo tam, kam má.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1061-1066)

(12)

- *Znám mnoho učitelek, které jsou laskavé a empatické, ale nedaří se jim výuka. Nestačí jenom mít ráda děti a být empatická. Musí mít tu schopnost organizovat výuku těch kolikrát 30 dětí v té třídě.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 762-765)
- *To je pro něj [nekompetentního učitele] obrovská obava, že tam není klid, že každý pracuje na něčem jiném... To už je vlastně pro toho učitele velký postup, už si musí natolik věřit, aby ty děti do toho takhle pustil a věřil, že to dobře dopadne.* (D_KJ_Rozhovor_U1+M_Téma_Zkušený_Učitel, Pos. 18)

(13)

- *Zvyšování důvěry, že ty děti to dělají prostě nejlépe, jak teď aktuálně mohou, že jim důvěřuju, že to zvládnou, když já jim v tom procesu postavím přiměřené stavební kameny.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 828-831)
- *Ale už nemůžu jako při frontální výuce shlédnout takhle celou třídu a říct, tak a teď všichni pracujeme a teď všichni končíme... Tam je ten velký rozdíl, že nemůžu v jednu chvíli ovlivnit úplně všechno a být u každého žáka.* (D_KJ_Rozhovor_U1+M_Téma_Zkušený_Učitel, Pos. 4–5)
- *V programu jsem se naučila přenášet na děti zodpovědnost za jejich vlastní učení a vést je k samostatnosti. ... Mám osobní zkušenost toho, jak je pro děti důležité samostatně objevovat, vede mě to k výuce založené na otázkách, na něž děti hledají odpovědi, já vidím to jejich zaujetí.* (Data z dotazníků výuky)

(14)

- *Prostě tam je ta důvěra v tu svoji práci, tak, jak jsem jim ji připravila. A na druhou stranu důvěra v ty naučené dovednosti u těch dětí. Že oni to zvládnou tak, jak jsem to já připravila.* (D_KJ_Rozhovor_U1+M_Téma_Zkušný_Učitel, Pos. 4-5)
- *Ta role učitele v tuble chvíli je opravdu důvěřovat těm dětem, věřit v to, že my to máme dobře připravené a že ty děti se chtějí učit, že to zvládnou.* (D_KJ_Rozhovor_U1+M_Téma_Zkušný_Učitel, Pos. 10)
- *Učitel, který zvládá věcně a vlastně asertivně komunikovat i s komplikovaným rodičem, tak je opravdu už expert. Dokázat si nebrat ty věci osobně, který s námi komunikují rodiče, a dívat se na ně jako na někoho, kdo je prostě v jiný situaci. To je jako fakt vysoké level.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Záz, Pos. 839-845)

(15)

- *[Kompetentní] učitel nebo učitelka ví, že je v pořádku dělat chyby. Ale pracuje s nimi, nenechá je tak, že jsou to teda chyby. [Snaží se o] další posun, snaží se, aby se [chyby] neopakovaly.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Záz, Pos. 805-808)
- *Máme z toho radost, nebojíme se [chyb]... My se ohlížíme, my ty chyby pojmenováváme a nevnímáme je jako něco, co nás ohrožuje.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Záz, Pos. 769-772)

(16)

- *[Je nutné] koukat se na to, jak to dělají druzí, v čem jsou ti druzí pro mě zajímaví, v čem jsou inspirativní, [ale] nenechat se ohrozit tím, že vedle mě je někdo, kdo něco dělá skvěle... Nenechat se prostě brzdit nějakým srovnáváním, prostě si držet tu kvalitu sám v sobě a hledat si tu kvalitu sám sobě.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Záz, Pos. 786-788)

(17)

- *Klíč je v tom, že role učitele je opravdu důvěřovat těm dětem, věřit v to, že my to máme dobře připravené, že ty děti se chtějí učit, že to zvládnou. A překlomit na ně tu odpovědnost.* (D_KJ_Rozhovor_U1+M_Téma_Zkušný_Učitel, Pos. 10)
- *[Kolegyně] má ve třídě devět dětí s podpůrnými opatřeními a já jsem [během kolegiální hospitace] vlastně vůbec nerozpoznala, které to z těch dětí je, protože ta výuka byla tak individualizovaná, byla tam různorodá zadání a vlastně všechny ty děti plnily to, co bylo cílem hodiny, i když každý na své [úrovni].* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Záz, Pos. 899-903)
- *Děti pracují intenzivně se sebehodnocením, pravidelně vyhodnocují, jaký je jejich aktuální stav v procesu učení... Nevadí, že jsem teď v půli cesty a ty ostatní jsou třeba už o kousíček*

dál. Já jsem teď tady. Ty děti přesně vědí, co mají dělat pro to, aby se mohly zase posunout dál. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 929-937)

(18)

- *A tam už samo od sebe začíná to, že každý má nějakou možnost přispět do toho společného díla, a tudíž jako součástí té práce jsou i ti, kteří mají něco navíc, i ti, kterým něco chybí, že vlastně každý tam má svoje místo.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 944-946)
- *To nejdůležitější [je], aby se ty děti naučily respektovat vzájemně mezi sebou. A ty děti se navzájem vnímají a respektují, že je každý úplně jiný, ale dohromady tvoří jeden tým.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 153-156)
- *I když se nám nedaří, tak je vlastně učím tý zodpovědnosti k ostatním, protože mně ty pravidla [pomáhají], já je tam mám proto, abych se k nim mohla vrátit a mohla na tom akcentovat: Ale tady na tom jsme se domluvili, vy jste to chtěli.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 657-660)

(19)

- *My hodně času věnujeme budování těch vztahů, takže oproti ostatním třídám nemáme tolik času na učení. Přitom výsledky ty děti mají. Mně přijde, že to umí výborně.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 172-178)

(20)

- *Ať chceme, nebo nechceme, tak je rodič součástí toho našeho učitelského, výchovného, vzdělávacího procesu a je v něm důležitý hráč. Ať chceme, nebo nechceme, tak to dítě je jeho a my musíme být profici, kteří to zvládnou ukočírovat ve prospěch toho dítěte.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 850-853)
- *V takových případech, kdy si nevíme rady samy, [oslovujeme – vedle dalších odborníků –] rodiče a diskutujeme ty situace, které se třeba jim dějí doma, tak abychom to školní prostředí přizpůsobili.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 920-922)
- *Vlastně každé to dítě, každý člen té skupiny ví v danou chvíli, co má dělat, že vlastně všichni jsou důležití, i když mají nějakou roli nebo nemají. A to je právě to, co ty rodiče na tom nejvíce oceňují, že si [žáci] vzájemně pomůžou a posunou se a vlastně všichni zažijí úspěch, dojdou k nějakému cíli společně jako parta.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 406-411)

(21)

- *V Začít spolu [se utváří] tohle bezpečné prostředí, ten příjemný pocit z toho, že jsem, kdo jsem, jaká jsem, a tak jsem platnou součástí naší učící komunity.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 955-957)

- *Dá se zařídit bezpečné prostředí zase pomocí těch pravidel respektujícího přístupu. Takže [všichni žáci, včetně nadaných i se SVP] jsou v bezpečí. Nebojí se učit tak, jak potřebují, [protože] dokážeme zajistit bezpečí v tom prostoru. Nejenom emoční, ale i fyzické bezpečí. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 911-918)*
- *Ty emoce, ty hezké pocity jsou bránou k tomu, abychom se mohli učit. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 957-958)*
- *Jako v momentu, kdy jste v té třídě a ty děti se vyjadřují, kladou otázky, je tam bezpečný prostředí pro to jejich učení. [Bezpečné prostředí je] prostředí, kde ty děti mají opravdu podněty k tomu, aby se učily. (D_KJ_Rozhovor_U1+M_Téma_Zkušný_Učitel, Pos. 39)*

(22)

- *A je tam klidná atmosféra... Myslím, že prostě tak, jak funguje ten učitel, tak funguje ta třída. Vždycky, když je prostě vyrovnaná učitelka, je v klidu a vyrovnaná celá třída. (D_KJ_Rozhovor_U1+M_Téma_Zkušný_Učitel, Pos. 48-50)*
- *Dávám [žákům] otevřené otázky. Už nekřičím a vždycky [říkám]: „Děti, je vám to příjemné? Co bychom pro to mohli udělat?“ [Aby si uvědomili], že jsme všichni v té lodi, že to nejsem jenom já v té třídě, komu ten hluk vadí, ale že jim prostě pokládám ty otázky. Tím jsem se posunula i sama. A přenáším to na ty děti. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 516-520)*

(23)

- *Ty lidi [kolegové ze školy] přišli vyloženě za námi a za tím, co se nám tam [ve sborovně] děje. Je tam velká míra vzájemného, vztahového bezpečí, a tudíž se tam strašně dobře vzájemně učíme. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1148-1151)*
- *Když ten učitel nebo učitelka se cítí bezpečně, ví, že to neumí, a osloví vás nebo kolegyni a řekne: „Holky, já bych vás potřebovala vidět v týhle situaci. Potřebovala bych vidět, jak komunikujete s dětmi. Mně se hrozně líbí, když o tom mluvíte, ale já to neumím.“ (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1156-1160)*

(24)

- *I setkávání s těmito dámami [respondentka se odkazuje k dalším informantkám – lektorkám] mě vždycky posune. Jejich myšlení mě obohacuje. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1040-1042)*
- *[J]estli mě někdy někdo jako vytáhl vzhůru, tak lektorský tým [sítě Začít spolu], protože my si tak trošku koukáme do talíře a hodně spolu diskutujeme a strašně nás to vzájemně táhne vzhůru. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1131-1133)*

(25)

- *Centra začínala vlastně jako experiment. Cítili jsme, že potřebujeme být nablízko lidem, budovat v regionech ty komunity, prostě být bliž těm lidem, aby mohli přijet se podívat do těch škol, kde něco takového funguje.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1236-1240)
- *Před rokem [2022] to bylo ve zrodu a teprve se to všechno budovalo, a teď už prostě máme vybudovanou nějakou tu komunitu a už [se] to prostě rozjelo a už to tak krásně funguje.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1231-1234)
- *Metodická centra jsou neuvěřitelná věc. [Jejich aktivit se účastní] lidé, kteří se chtějí učit. Je to obrovská síla lidí, kteří jsou ochotni přijet i jako třeba ne úplně zblízka a chodí se k nám učit a vzájemně inspirovat.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1213-1222)

(26)

- *Tady je topka v kompetenci. [Kompetentní] učitel dvacátého prvního století. Jsou tam kritéria a indikátory, jak to má vypadat. To je sedm oblastí, které by měl ten učitel zvládat.* (D_KJ_Rozhovor_U1+M_Téma_Zkušený_Učitel, Pos. 18-20)
- *[Když evaluuju práci nějakého druhého učitele], jdu zpátky sem, prostě tady už ta kritéria jsou [klepe na knihu Kompetentní učitel].* (D_KJ_Rozhovor_U1+M_Téma_Zkušený_Učitel, Pos. 38)
- *A tuhle brožurku má každý náš učitel a na metodických setkáních jsme začínali třeba prostředím. Takže jsme si vzali předposlední kapitolu – učební prostředí – a první úkol od metodicky bylo: „Projdi si to, zvýrazni si, najdi sám sebe a řekni mi, kam se chceš v dalších letech posunout“.* (D_KJ_Rozhovor_U1+M_Téma_Zkušený_Učitel, Pos. 20)

(27)

- *A na tom [na srovnání ZaS tříd s běžnými třídami] si uvědomuju, jak jednoduše nám tohle všechno program Začít spolu umožňuje ošetřovat. [Uvědomuji si], že v centrech mají prostor jak děti, které mají nějaký problém, tak děti, které prostě potřebují jít dál.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 878-881)
- *Ideální stav je, když je tam [ve výuce] prostor i pro to dítě, i pro tu učitelku a [v tom spočívá] to partnerství. A pak to dítě, které je nadané, půjde dál, protože už v tom zadání je ta svoboda pro to dítě... A toto je podle mě něco, co je obrovská hodnota center aktivit. My můžeme diferencovat jenom tím, že budeme myslet na to, je tam moc dítěte nebo málo dítěte. A musíme to udělat tak, aby to tam bylo tak akorát, abych v tom úkolu myslela na to, že někdo bude chtít jít dál [v řešení úkolu] a někdo ho udělá na minimum.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1000-1009)
- *Ve všech třídách [ZaS] děti pracují intenzivně se sebehodnocením, pravidelně vyhodnocují, jaký je jejich aktuální stav... Nevadí, že jsem teď v půli cesty a ty ostatní jsou třeba*

už o kousíček dál. Já jsem teď tady... A [díky tomu, že] znají tu svoji dráhu, tak si myslím, že se může prostě takhle začlenit jakékoliv dítě. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 929-937)

- *[Programem] Začít spolu je prostoupená vysoká hodnota spolupráce. Je [v něm] akcentovaný, že spolupráce je hodnota, že to, že spolu společně něco tvoříme, je hodnota. A tam už samo od sebe prostě začíná to, že součástí tý [společný] práce jsou i ti, kteří mají něco navíc, i ti, kterým něco chybí. Každý tam má svoje místo. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 941-949)*

(28)

- *Program Začít spolu nám nabídl zároveň svobodu v tom, že děti si mohou navrhnout, jaké téma si uchopí, do jaké hloubky půjdou. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 190-193)*
- *Jde nám hlavně o to, abychom se na to jedno téma dívali z různých hledisek, aby tam měly prostor všechny děti, takže dáváme možnost, aby každé dítě zažilo úspěch tím, že mu tam [takový úkol] prostě připravíme. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1014-1017)*
- *Ta zkušenost opakování [vede k tomu], že to zadání můžeme zpracovávat postupně pět dní za sebou vlastně s různými skupinami dětí a jít stále do větší a větší hloubky. To je vlastně to unikátní na centrech aktivit. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 243-246)*
- *Jinde se taky snažíme nějak o vrstevnickou spolupráci a pozitivní práci s chybou, ale v těch centrech je to hodně výrazné, protože v pondělí ty výstupy vypadají nějak a většinou v pátek je na nich [žácích] vidět opravdu posun. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 252-255)*
- *[V centrech aktivit žáci] trénují kompetence k řešení problémů, komunikativní, sociálně personální. A to dělají samozřejmě celý ten den, ale ta centra [to umocňují] tím, že běží víc věcí najednou. A ten učitel je tam vážně v roli toho průvodce. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 297-300)*
- *Vlastně každé to dítě, každý ten člen té skupiny ví v danou chvíli, co má dělat, že vlastně všichni jsou důležití, i když mají nebo nemají nějakou roli. [Žáci si] vzájemně pomůžou a posunou se a vlastně všichni zažijí úspěch, dojdou k nějakému cíli společně jako parta. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 406-411)*

(29)

- *Musela jsem si ujasnit, na co budou cílit ta centra aktivit, co bude jejich obsahem, abych ty děti na to v tom triviu mohla připravit. (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 1062-1064)*

- *Ta centra připravit a realizovat je pro mě opravdu hodně náročné.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 242-243)
- *My někdy přestřelíme, protože dáme do center aktivit úkol, který je těžší, než na co mají ty děti.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 982-984)

(30)

- *Každopádně si myslím, že velký téma, který se mně s tou mojí prací prolíná, je výchova k demokracii, že to cítím jako jednu z těch jako nejzásadnějších a nejniternějších věcí.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 497-500)
- *Za mě největší a nejhodnotnější esence Začít spolu, nechci být patetická, ale fakt si to myslím, je výchova k demokracii.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 512-514)
- *Mě tam zase hodně rezonuje pravidlo v souvislosti s demokracií. My jsme tady hodně mluvili o tom, že Začít spolu vlastně poskytuje dětem velký díl svobody, a mně přijde, že ty pravidla tam akcentují to, že svoboda je jedna věc, ale pouze jde-li ruku v ruce se zodpovědností.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 640-643)
- *Pro mě ta pravidla jsou vlastně jakoby nějakým důkazem nebo znakem té demokracie, protože prostě pokud chci vést ty děti demokraticky, tak jim musím dát ten prostor, aby měly možnost nastavit si ty pravidla, která budeme dodržovat.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 612-615)
- *Snažím se ve třídě nastavit nějaký pravidla, který si nastavím s těmi dětmi... snažím se [je] naučit, co mají dělat, když někdo ty pravidla v té třídě nedodržuje a jim to vadí.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 446-449)

(31)

- *Ta třída je vlastně jako nějaká společnost, která musí být v něčem jako sebraná, což jsou ta pravidla.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 575-576)
- *Mám pocit, že když já budu v té třídě akcentovat vztahy a snažit se, být ne dokonale, s těmi dětmi mluvit o tom, jak se dají problémy řešit a jak se dá vyjadřovat nesouhlas a jak se dá hodnotit a ocenit a doporučit, tak si myslím, že já těm dětem v malém ilustruju to, jak to má vypadat ve velkém, a že jim dávám základy toho, jak jednou, až budou součástí společnosti jako dospěláci, můžou projevovat souhlas, nesouhlas a svůj názor.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 501-507)
- *Já tím vlastně zasívám to semínko svědomí, který potom v těch dětech do budoucna buduje zodpovědnost. A to je za mě náš velký učitelský úkol z hlediska jako občanský společnosti.* (ZaS – ohnisková diskuze (expertní skupina)-20231211_170822-Zázn, Pos. 661-664)